

**ZASTUPLJENOST TEME O ARHITEKTURI, PLANIRANJU I
IZGRADNJI KNJIŽNICA U LITERATURI
– NEDOSTAJE LI NAM PRIRUČNIK?**

PRESENCE OF ARCHITECTURE, PLANING, AND BUILDING
LIBRARIES TOPICS IN LITERATURE
– DO WE NEED A NEW HANDBOOK?

Vera Vitori
Gradska knjižnica Zadar
vvitori@gkzd.hr

UDK / UDC 025.9:727.8
Stručni rad / Professional paper
Primljeno / Received: 12. 3. 2012.

Sažetak

Očigledno je da u Hrvatskoj u zadnjem desetljeću postoji uzlazni trend obnavljanja i planiranja novih knjižničnih zgrada, s najvećim naglaskom na narodne knjižnice, da knjižnice doživljavaju snažnu transformaciju u pogledu službi i usluga, te fizičkog prostora pod utjecajem mrežne tehnologije. Hrvatsko knjižničarstvo ima tradiciju prenamjene određenih građevina za potrebe narodnih knjižnica, kao i planiranje knjižnica pri kulturnim objektima, dok je namjenska knjižnična arhitektura donedavno bila iznimno rijetka pojava.

Pri proučavanju građe, uočava se nepostojanje novije domaće literature koja se bavi problematikom planiranja, izgradnje i uređenja knjižnica. S tim nedostatkom suočili su se svojevremeno, primjerice, engleski, njemački i slovenski stručnjaci, koji su usprkos postojanju stranih djela upozorili na potrebu za literaturom namijenjenom domaćim prilikama, kao nužnosti u uspješnijem ostvarivanju novih arhitektonskih projekata. Nameće se misao da je i u našim uvjetima domaća literatura po tom pitanju postala neophodna.

U radu se daje pregled stručne literature, kako domaće, tako i strane, u kojoj su obrađene knjižnične zgrade, s naglaskom na planiranje, izgradnju i opremanje knjižnica.

Ključne riječi: planiranje knjižnica, izgradnja knjižnica, literatura o planiranju i izgradnji

Summary

It is evident that, over the last decade, the process of renovating and planning new libraries in Croatia has shown an upward trend, particularly in public libraries. It is also evident that, under the influence of network technology, libraries have been undergoing a thorough transformation in their services and activities, as well as in organizing the physical space. When it comes to librarianship in Croatia, there is a tradition of converting the existing buildings to suit the purpose of public libraries. Libraries have also been included in the projects while planning other cultural facilities. However, until recently there have been very few occurrences of planning exclusively library architecture.

While studying the literature, we have noticed that there is a noticeable lack of recent domestic literature dealing with planning, building and furnishing library interiors. In the past, this lack of literature was also observed by, for example, English, German and Slovenian experts, who, despite the existing foreign works, pointed out the fact that it was absolutely necessary to have literature dedicated to domestic circumstances for a successful realization of the new architectural projects. The obvious conclusion is that today the new domestic literature on this topic should be written in Croatia.

This paper presents an overview of expert literature, both domestic and foreign, dealing with library buildings and focusing on planning, building, and furnishing library interiors.

Keywords: library planning, library building, literature on planning and building

1. Uvod

Svojevremena predviđanja o sigurnom izumiranju knjižnica, knjižara i knjiga, koja su se naročito glasno javljala sedamdesetih godina dvadesetog stoljeća, a nastavila se razvojem informacijske tehnologije, pokazala su se neosnovanima. Danas se bilježi snažan zamah u urbanističkom planiranju i otvaranju knjižnica diljem svijeta, na kulturno i tehnološki različito razvijenim područjima. Ulaganja javnih sredstava upućuju na oživljavanje knjižnica kao fizičkih prostora.¹

U Europi primjerice, Velika Britanija, Francuska, Njemačka i Hrvatska otvorile su nove, reprezentativne zgrade nacionalnih knjižnica. Osobito je snažan trend otvaranja narodnih knjižnica u skandinavskim zemljama (posebno u Finskoj), Mađarskoj, Sloveniji. Portugal je, primjerice, zemlja bez tradicije narodnih knjižnica, ali uz racionalno planirane državne poticaje krajem devedesetih bilježi pravi *boom* izgradnje narodnih knjižnica.²

U Americi, devedesete godine dvadesetog stoljeća obilježava gradnja novih monumentalnih zgrada ili nadogradnja starih zgrada narodnih knjižnica (Los Angeles, San Francisco, Cleveland itd.), a obnovljena je i Jeffersonova zgrada *Kongresne knjižnice*. U toj zemlji duge tradicije narodnih knjižnica, izgradnja velikih projekata povjerava se vrhunskim arhitektima današnjice (npr., Rem Koolhaas, *Seattle Public Library*).³

Nadalje, otvorena je velika knjižnica u Šangaju, a obnovljena je i *Aleksandrina*.

Premda Hrvatska ima dugu tradiciju narodnog knjižničarstva, nema značajnije graditeljske tradicije narodnih knjižnica kao samostalnih objekata. Dok se gradske ili područne knjižnice u Hrvatskoj do devedesetih godina dvadesetog stoljeća gotovo i nisu gradile, presedan je da su u dvadesetom stoljeću

¹ Usp. Borgman, Christine L. Od Gutenbergova izuma do globalnoga informacijskog povezivanja : pristup informaciji u umreženom svijetu. Lokve : Naklada Benja ; Zadar : Gradska knjižnica Zadar, 2002. Str. 153.

² Usp. Ususret novoj zgradi [citirano: 2008-01-31]. Dostupno na: <http://www.gkri.hr/Home.aspx?PageID=102>

³ Usp. Isto.

izgrađene čak dvije zgrade nacionalne knjižnice, 1913. i 1995. godine.⁴ Jedina namjenski projektirana gradska knjižnica je ona u Karlovcu iz 1976. (arhitekta Mladena Vodičke), koja nije građevinski izvedena do kraja (proteklih nekoliko godina radilo se na dovršenju uz doradu i djelomičnu preinaku prvotnog projekta). Projektirana zgrada *Gradske knjižnice u Zagrebu* iz 1961. nije nikada izgrađena.

Gradske knjižnice su otvarane, ali u nenamjenskim prostorima. Primjerice, svojevremeno su im dodjeljivani prostori spomenika kulture: dio Kneževe palače u Zadru, nekadašnja privatna vila Neumann u Osijeku, gradski palac u Dubrovniku, dio stare kazališne zgrade u Varaždinu. Zadnjih tridesetak godina pripajale su se dijelovima novih stambeno-poslovnih zgrada (Zagreb, Pula, Šibenik, Split, Vukovar) ili kulturnim ustanovama (uz kino, kazalište, galeriju – Slavonski Brod, Gospić, Petrinja).⁵

Zadnje desetljeće dvadesetog stoljeća bilježi niz zapaženih primjera ciljne prilagodbe i prenamjene različitih građevina za gradske knjižnice (Slavonski Brod, Bjelovar, Pula), kao i prostora bivših vojarni (Zadar, Šibenik, Split, Mali Lošinj, Bjelovar).⁶ Potonje su, uz hangare, naročito poželjne zbog velike površine i uglavnom atraktivne lokacije.

Nenamjenske zgrade najčešće obilježava podstandardiziranost (koju, između ostalog, obilježava i nedostatak prostora), pa prilagodba za potrebe knjižnice nije jednostavna ni laka. Naime, prema *Standardima za narodne*

⁴ Usp. Grošinić, Anica. Izgradnja i opremanje narodnih knjižnica – hrvatska iskustva. // Narodne knjižnice u novoj Europi 5 : utjecaj globalizacije i informatizacije na narodne knjižnice u tranzicijskim zemljama : zbornik radova = Öffentliche Bibliotheken in einem neuen Europa 5 : der Einfluss der Globalisierung und der Informationstechnik auf die Öffentlichen Bibliotheken in den Transformationsländern : Konferenzbeiträge = Les bibliothèques publiques dans la nouvelle Europe 5 : l'influence de la globalisation et de l'informatisation sur les bibliothèques publiques dans les pays en transition : recueil des communications / [5. međunarodna konferencija o narodnim knjižnicama u novoj Europi : utjecaj globalizacije i informatizacije na narodne knjižnice u tranzicijskim zemljama, Zagreb, 17. do 18. listopada 2002. ; organizatori Ministarstvo kulture Republike Hrvatske ... [et al.] / urednica Tatjana Nebesny. Zagreb : Knjižnice grada Zagreba, Gradska knjižnica, 2003. Str. 204.

⁵ Usp. Isto. Str. 204.

⁶ Usp. U susret novoj zgradi. Nav. dj.

knjižnice u Republici Hrvatskoj,⁷ prostor se treba planirati za sljedećih dvadeset godina zbog širenja i povećanja fonda, a već se na početku tom zahtjevu ne može udovoljiti.

Dakle, tradicija prenamjene i rekonstrukcije javnih knjižnica postoji, ali ne i namjenska izgradnja.

Nije samo u domaćim uvjetima uvriježena praksa prenamjene prostora za potrebe knjižničnih zgrada. U svijetu su poznati primjeri uspješnih arhitektonskih rješenja proizašlih iz kulturnih spomenika i ostalih građevina. Zanimljiva je po tom pitanju i raznolikost zgrada koje su poslužile za prenamjenu u knjižnične, npr., u Njemačkoj, pokrajina Saska: crkveni objekti (*Knjižnica Preusker – Grossenhain*, dijelom samostanski kompleks 13. st.), obrazovni objekti (*Gradska knjižnica Niesky*, stara škola), pa i zgrada kolodvora (*Gradska knjižnica Radebul*) preuređeni su u knjižnice.⁸

2. Knjižnične zgrade u stručnoj literaturi

U odabiru literature, kao polazište je poslužila stručna građa većinom udžbeničko-priručnog značaja, te referentna građa. Moglo se uočiti da se problematici arhitekture i izgradnje knjižnica pristupalo na različite načine, te da je građa uključivala različita gledišta: povijesno, uključujući sociološku dimenziju, pragmatično, s uputama za gradnju, te s udžbeničkim značajem i priloženim studijama zgrada. Uočeno je da su neka područja slabije obrađena od drugih, a da za pojedina literatura gotovo i ne postoji.

⁷ Usp. Ministarstvo kulture : Standardi za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj [citirano: 2009-12-15]. Dostupno na: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/270810.html>

⁸ Vidjeti, *Vizija knjižnice : arhitektura i koncepti novih knjižnica iz Njemačke, Europe i cijelog svijeta* : katalog izložbe : 28. siječnja 2008. - 09. veljače 2008. Arsenal, Zadar, Croatia = *Vision Bibliothek : Bibliotheksarchitektur und Bibliothekskonzepte aus Deutschland, Europa und aller Welt* : Ausstellungskatalog = *Vision library : architecture and concepts for libraries in Germany, Europe and all over the world* : exhibition catalogue. Zadar : Gradska knjižnica Zadar, 2008.

2.1. Literatura o povijesti knjižnica i knjižničnih zgrada

Literatura o povijesti knjige (A. Stipčević, S. Dahl, M. Pelc)⁹ i povijesti knjižnica (A. Hessel, L. Casson)¹⁰ korištena je kao prvi izbor, kako bi omogućila sagledavanje društveno-povijesnog konteksta nastanka i razvoja knjižnica. Osim toga, navedena građa daje podatke o izgledu zgrada, uređenju i opremi, te ponešto o prostornom planiranju, ali u povijesnom kontekstu.

Kratak informativni pregled povijesti knjižničnih zgrada nalazimo u odlomku knjige A. Thompsona *Library buildings of Britain and Europe*,¹¹ no do pojave Pevsnerove knjige *A history of building types* nije postojala literatura koja se bavi cjelovitim povijesnim pregledom raznih vrsta zgrada (uključujući i knjižnične), na što nas upozorava sam autor u Predgovoru.¹² Pevsner je dvojako obradio zgrade knjižnica: stilski, kroz povijest arhitekture i funkcionalno, kroz socijalnu povijest.

Poviješću knjižnične zgrade, kao uvod u arhitektonski pristup, od domaćih autora bavio se V. Neidhardt, objavivši u Tehničkoj enciklopediji opširnu natuknicu *Knjižnica*.¹³

⁹ Povijest knjige obrađena je u sljedećim knjigama:

Stipčević, Aleksandar. Povijest knjige. Zagreb : Nakladni zavod Matice hrvatske, 1985.

Dahl, Svend S. Povijest knjige : od antike do danas. S francuskog 3. popravljenog i povećanog izd. prevela i pogovor napisala Branka Hergešić. Zagreb : Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1979.

Pelc, Milan. Pismo - knjiga - slika : uvod u povijest informacijske kulture. Zagreb : Golden Marketing, 2002.

Navedena literatura ima zasebna poglavlja o knjižnicama unutar svakoga povijesnog razdoblja.

¹⁰ Za dio o povijesti knjižnica korišteni su sljedeći izvori: Hessel, Alfred. Povijest knjižnica : pregled od njihovih početaka do današnjih dana. Zagreb : Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1977. ; Casson, Lionel. Biblioteke starog sveta. Beograd : Clio, 2004.

¹¹ Usp. Thompson, Anthony. *Library buildings of Britain and Europe : an international study, with examples mainly from Britain and some from Europe and overseas*. London : [s. n.], 1965. Str. 63-76.

¹² Usp. Pevsner, Nikolaus. Foreword. // *A history of building types* / Nikolaus Pevsner. London : Thames and Hudson, 1976. Str. 6.

¹³ Usp. Neidhardt, Velimir. *Knjižnica*. // Tehnička enciklopedija / glavni redaktor Rikard Podhorsky. Zagreb : Jugoslavenski leksikografski zavod, 1963.-1992. Sv. 9, 1984. Str. 71-95.

2.2. Literatura o planiranju, izgradnji i opremanju knjižnica

2.2.1. Domaća literatura

O kakvom se god obliku planiranja radilo, knjižničari i arhitekti susreću se s istim problemom: nepostojanjem domaće stručne literature udžbeničko-priručnog značaja na temu planiranja i organizacije prostora.

Za namjensku gradnju, stanje je još teže jer nema dovoljno novijih iskustava koja bi poslužila kao ogledni primjer, a također ne postoji ni jedna savjetodavna agencija s ozbiljnim referencama koja se bavi izradom programskog zadatka.¹⁴ Domaća literatura posvećena ovoj tematici tiskana je prije više od pola stoljeća¹⁵ pa se može tvrditi da je u nekim područjima neprimjenjiva, zbog informacijskog okruženja koje je izmijenilo službe i usluge, što se odrazilo na zgrade i uređenje. Međutim, može poslužiti kao uvid u povijest planiranja i izgradnje knjižnica. Poglavlje *Zgrada, prostorije i oprema za knjižnice* u priručniku K. Tadić svojim opsegom (4 str.) informativnog je značaja.¹⁶ Jedini dokumenti iz kojih se mogu iščitavali svi značajniji čimbenici pri planiranju prostora, od popisa funkcionalnih cjelina i odjela, do minimalne veličine odjela, temeljni su zakonski dokumenti iz knjižničarstva.

Od domaćih autora, značajan prilog ovoj tematici dao je V. Neidhardt (1943.), hrvatski arhitekt i urbanist, koji je projektirao, između ostalog, zgradu Nacionalne i sveučilišne knjižnice (zajedno s M. Hržićem, Z. Krznarićem i D. Manceom).¹⁷ Obradio je u spomenutom članku na 25 ilustriranih stranica razvojne tendencije u izgradnji knjižnica nakon Drugoga svjetskog rata, urbanističke postavke i arhitekturu knjižnica (uz već spomenuti povijesni dio). Naročito korisne informacije pruža odlomak o komponentama arhitektonskog prostora. Bibliografija nam daje uvid u korištenu građu - isključivo stranih

¹⁴ Usp. Programska osnova za novu zgradu Gradske knjižnice Rijeka na Klobučarićevu trgu : projektni zadatak za idejno rješenje / pripremili Andreja Silić ... [et al.]. Rijeka : Gradska knjižnica Rijeka, 2007. Str. 3.

¹⁵ Vidi knjigu: Perlić, Zlata; Marko Orešković. *Biblioteke i njihovo uređenje*. Zagreb : Školska knjiga, 1952.

Do 90.-ih koristila se sljedeća literatura: Ceranić, Ana. *Uputstvo o unutrašnjem uređenju biblioteka*. Beograd : Narodna biblioteka Srbije, 1981. - pisano na srpskom jeziku i ćirilicom; Korže-Strajnar, Ančka; Darja Mrevlje-Polak; Igor Skulj. *Prostorsko oblikovanje splošnoizobraževalnih knjižnic*, Ljubljana : NUK, 1984. - pisano na slovenskom jeziku.

¹⁶ Usp. Tadić, Katica. *Zgrada, prostorije i oprema za knjižnice*. // Rad u knjižnici / Katica Tadić. Opatija : Naklada Benja, 1994. Str. 167-170.

¹⁷ Usp. Hrvatska enciklopedija. Zagreb : Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 1999.- . Sv. 7, 2005. Str. 622.

pisaca, uglavnom anglosaksonskih, što je još jedan pokazatelj nedostatka domaće literature.¹⁸

Godine 2007., Gradska knjižnica Rijeka objavila je korisnu brošuru pod nazivom *Programska osnova za novu zgradu Gradske knjižnice Rijeka na Klobučarićeve trgu : projektni zadatak za idejno rješenje*¹⁹ koja može poslužiti kao putokaz svima koji planiraju gradnju.

Iste je godine održano *5. savjetovanje za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj* na temu: *Narodne knjižnice za sadašnjost i budućnost : koncepti, arhitektura, tehnologija*, čiji je Zbornik objavljen dvije godine kasnije.²⁰

Autorice V. Juričić i S. Vukasović-Rogač posvetile su posebno poglavlje organizaciji prostora i opremi glazbenih odjela pri narodnim knjižnicama u knjizi o glazbenim zbirkama.²¹

2.2.2. Strana literatura

U stranoj literaturi, stanje se razlikuje od zemlje do zemlje. U Njemačkoj primjerice, prema navodu B. Schneider-Esslinger, objavljuvanju opsežnog priručnika *Bibliotheksbau : Kompendium zum Planungs- und Bauprozess*²² iz 1994., prethodilo je višegodišnje ukazivanje *Komisije za izgradnju* na potrebu za cjelovitim djelom ove vrste na njemačkom jeziku.

Danas po zastupljenosti u literaturi prednjače autori s engleskoga govornog područja gdje je objavljeno mnogo knjiga i članaka o planiranju knjižničnih zgrada. Međutim, još je 1963. stanje bilo znatno drugačije, što ističe i J. C. Palmes u Predgovoru znamenite *Library buildings of Britain and Europe*,

¹⁸ U Bibliografiji V. Neidhardta navode se, između ostalih: A. Masson, P. Salvan, F. Wild, K. D. Metcalf, A. Cohen, E. Cohen, A. Thompson, G. Thompson, S. G. Berriman, K. C. Harrison, M. Brawne, J. M. Orr, N. Pevsner, K. D. Metcalf. Usp. Neidhardt, Velimir. Nav. dj., str. 95.

¹⁹ Usp. Programska osnova za novu zgradu Gradske knjižnice Rijeka na Klobučarićeve trgu : projektni zadatak za idejno rješenje. Nav. dj.

²⁰ Vidi zbornik: Narodne knjižnice za sadašnjost i budućnost : koncepti, arhitektura, tehnologija : zbornik radova / 5. savjetovanje za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj, Lovran, 3. - 6. listopada 2007. ; urednica Ljiljana Črnjar. Rijeka : Gradska knjižnica, 2009.

²¹ Usp. Juričić, Vedrana; Sanja Vukasović-Rogač. Prostor, smještaj građe i oprema. // Glazbene zbirke u narodnim knjižnicama. Rijeka : Naklada Benja, 1998. Str. 29-38.

²² Usp. Schneider-Esslinger, B. Vorwort. // Bibliotheksbau : Kompendium zum Planungs- und Bauprozess / Redaktion Iris Dannenbauer; Ute Kissling. Berlin : Deutsches Bibliotheksinstitut, 1994. Str. 7.

A. Thompsona.²³ Navodi da, doduše, ne manjka informacija na temu, ali u formi članaka iz časopisa, zbornika i sl., te da svakako nedostaje sistematični priručnik.

Deset godina kasnije, Frazer G. Poole, u članku objavljenom 1973. tvrdi da su knjižničarima unatoč brojnoj literaturi većinom nedovoljno objašnjeni mjerila i osnovni postupci u planiranju i dizajnu dobre zgrade.²⁴

U Predgovoru²⁵ slovenskom priručniku na ovu temu, u izdanju *Narodne in univerzitetne knjižnice*, iz 2001., ukazano je na razvoj komunikacijske i informacijske tehnologije koja je toliko izmijenila prostor knjižnice, da se i u slovenskim prilikama neminovno nametnula potreba za knjigom koja bi bila pomoć knjižničarima i projektantima u planiranju suvremenih zgrada. Prethodila mu je konferencija o planiranju knjižnica u novom tisućljeću, u kontekstu gospodarskih i društvenih promjena.²⁶

Od tada do danas nastavljena je produkcija knjiga na ovu temu; neka je literatura namijenjena arhitektima, a neka i knjižničarima; nešto od toga pisali su arhitekti. Pregledavanjem skupnih kataloga hrvatskih knjižnica, može se uočiti da je dio strane literature preveden na hrvatski, ali i da je količina knjiga znatno povećana zadnjih deset godina, što je pokazatelj svijesti o potrebi za takvom građom.²⁷

Pretraživanjem kataloga i korištenjem određenog broja knjiga, može se utvrditi da se knjige mogu podijeliti na one priručničko-udžbeničkog značaja, na studije zgrada i arhitektonsku dokumentaciju pojedinih građevina.

²³ Usp. Palmes, James, C. Foreword. // *Library buildings of Britain and Europe : an international study, with examples mainly from Britain and some from Europe and overseas* / Anthony Thompson. London : [s. n.], 1965. Str. V.

²⁴ Usp. Poole, Frazer G. Contributory functions of national libraries, and the impact of such functions on building design. // *National library buildings : proceedings of the Colloquium held in Rome, 3-6 September 1973* / edited by Anthony Thompson. Pullach/München : Verlag Dokumentation, 1975. Str. 50.

²⁵ Usp. Jakac-Bizjak, Vilenka. Ali v času Interneta še potrebujemo knjižnične zgradbe? // *Načrtovanje gradnje in opreme knjižnic* / Silva Novljan, Robert Protokar, Rajko Slokar. Premišljeno načrtovanje knjižnične zgradbe / William W. Sannwald. Ljubljana : Narodna in univerzitetna knjižnica, 2001. Str. 7-8.

²⁶ Usp. Isto. Str. 8.

²⁷ Literatura je pretraživa u skupnom katalogu hrvatskih knjižnica pod parametrom *predmet* u sljedećim oblicima strukturiranih predmetnih odrednica: *Knjižnice-Projektiranje, Zgrade knjižnica, Knjižnice-Infrastruktura*, dok je odrednica *Knjižnično planiranje* dvojbena budući da uz arhitekturu objedinjuje i literaturu o poslovanju i upravljanju knjižnica. Vidjeti, Skupni katalog hrvatskih knjižnica [citirano: 2009-12-03]. Dostupno na: <http://opak.crolib.hr/bnew/search.html>

U ovoj problematici nezaobilazno je ime Godfreyja Thompsona (kojeg navodi i Neidhardt) čiji je priručnik *Planning and design of library buildings*²⁸ doživio četiri izdanja (1973., 1977., 1985., 1989.), što dovoljno govori o njegovoj vrijednosti i korištenosti. Autor je ujedno nezaobilazna referenca građe na ovu temu. Nije zanemarivo da je knjigu napisao knjižničar, Britanac, koji se, prema nekim mišljenjima, ubraja među pet priznatih autoriteta iz područja gradnje i opremanja knjižnica.²⁹ Autor tvrdi da je literatura na ovu temu obimna, ali pod velikim utjecajem djela K. D. Metcalfa, koji međutim, uz obradu američke prakse i isključivo sveučilišnih i znanstvenih knjižnica, piše za arhitekte, što predstavlja znatnu poteškoću knjižničarima, pa ga je to i motiviralo na pisanje ovog djela.³⁰ Namjena je knjige da bude priručnikom dvjema različitim strukama: knjižničarima, kojima objašnjava način rada arhitekata pri planiranju knjižnice, i arhitektima, koje upoznaje s poslovima knjižničara. Također je namijenjen studentima i svima koji se prvi put susreću s ovim zahtjevnim i uzbudljivim zadatkom.

Autor polazi od pretpostavke da arhitekti pri planiranju imaju adekvatna znanja o knjižnicama, dok knjižničari o poslovima planiranja nemaju temeljnih saznanja, pa nisu u istoj poziciji. Potrebno je ujediniti ove dvije struke u jedinstveni tim, pod pretpostavkom uvažavanja obostranog iskustva i poznavanja osnova rada. U knjizi se objašnjava uloga različitih članova tima u svakoj fazi projekta, daje se prikaz različitih tipova knjižnica (nacionalne, sveučilišne, školske, specijalne, narodne – centralne i ogranaka) s naglaskom na odnos prostora za korisnike i osoblje, te se opisuje kako razne vrste funkcija utječu na pružanje usluga, skladištenje i prolaz knjiga i materijala, kao i pristup, cirkulaciju i sigurnost. Iako je i ovo potonje predmetom planiranja i

²⁸ Usp. Thompson, Godfrey. *Planning and design of library buildings*. 2nd ed. London : The Architectural Press, 1977.

²⁹ Tu se ubrajaju: Ralph E. Ellsworth, Ellsworth Mason, D. Keyes Metcalf, William S. Pierce, Godfrey Thompson. McCabe smatra da nedovoljno priznato područje ovih autora uključuje: eksterijer knjižnice, pristup zgradi, smještaj bicikla, rasvjetu, sustav za zaštitu od požara s prskalicama, tepih za podne površine, zidne obloge, deratizaciju, tretman pesticidima i odvoz smeća. Usp. Personal author, compiler, or editor name(s); click on any author to run a new search on that name. McCabe, Gerard B. The name assigned to the document by the author. This field may also contain sub-titles, series names, and report numbers. *Building a new library or renovating an old : some things to consider : abstract*. // ERIC (1980) [citirano: 2010-07-28]. Dostupno na: http://www.eric.ed.gov/ERICWebPortal/search/detailmini.jsp?_nfpb=true&_ERICExtSearch_SearchValue_0=ED224486&ERICExtSearch_SearchType_0=no&accno=ED224486

³⁰ Usp. Thompson, Godfrey. Preface to the first edition. // *Planning and design of library buildings*. Nav dj. Str. 7.

projektiranja, o njemu se razmatra uglavnom u kontekstu utjecaja na ostvarivanje operativnih ciljeva knjižnice. Tema odnosa funkcionalnosti i forme izbjegnuta je, a izborom fotografija ilustrirane su glavne točke planiranja. Naglašene su zajedničke osobine knjižnica, kako bi se preporuke mogle jednostavno primijeniti na male i velike knjižnice, na proširene i novosagrađene objekte. Premda je opis procedure planiranja predviđen za britansku praksu, logičnim i sustavnim pristupom problematici knjiga služi i može poslužiti i ostalima.³¹

Ovo je svojevremeno bila jedina knjiga na engleskom, a prije dvadesetak godina najčešće korištena literatura o planiranju knjižnica. Promjene u zadnjem izdanju (1989.) posebno odražavaju rast elektroničke tehnologije, ali su, iz današnje perspektive neki podaci ponešto zastarjeli. Može se reći da je to i dalje jedna od najiscrpnijih knjiga uopće, sa sistematičnim pristupom, lako razumljiva knjižničarima i arhitektima, početnicima i onima s iskustvom, što je čini i danas aktualnom.³²

Također je, ne manje značajan od gore spomenutog, autor Anthony Thompson sa studijom *Library buildings of Britain and Europe*³³ (navodi ga Neidhardt). Knjiga pruža uvid u osnovne podatke o organizaciji knjižnica, namijenjenih arhitektima prije nego to pitanje razmotre s naručiteljem; knjižničarima koji su uključeni u poduhvat izgradnje nudi osnovu za proučavanje i komparativnu analizu, a studentima pogled u djelatnost mnogih važnih knjižnica. Autoru ovako svestran pristup, kako s teorijske tako i s praktične strane, omogućuje osobno iskustvo knjižničara i rad na dokumentaciji iz graditeljstva. Prvi dio knjige, opsegom manji, daje uputstva za gradnju, a drugi dio temelji se na pregledu postojećih knjižničnih zgrada, sistematiziranih prema vrsti, od čega su narodne zastupljene s 27 primjera.

Djelo A. Konye *Libraries : a briefing and design guide* također je tip praktičnog vodiča kroz sve faze planiranja, a svrha mu je upoznavanje svih koji su uključeni u taj postupak, s nizom uputa, kako ističe autor.³⁴ Upute se

³¹ Usp. Book summary of planning and design of library buildings (Library of planning & design) [citirano: 2010-07-28]. Dostupno na: <http://www.flipkart.com/planning-design-library-buildings-godfrey-book-0408500247#>

³² Usp. Jones, David J. Getting it right : strategies for successful public library building projects : [Paper presented at the Places and spaces conference, Adelaide, 30 March-1 April 2006] [Citirano: 2010-07-28]. Dostupno na: http://www.sl.nsw.gov.au/services/public_libraries/docs/right.pdf

³³ Usp. Thompson, A. Nav. dj.

³⁴ Usp. Konya, Allan. *Libraries : a briefing and design guide*. London : Architectural Press, 1986. Str. 8.

moгу kombinirati i prilagođivati svakom slučaju ponaosob. Vidljiva je koncepcijska podudarnost s prvim dijelom priručnika G. Thompsona, a ono što je Thompson obradio u drugoj polovici knjige, ovdje je obrađeno znatno sažetije (oprema i namještaj, podovi, osvjetljenje, sigurnost). Knjizi je pridodan koristan slikovni prilog s fotografijama interijera knjižnica.

Još jednu vrstu vodiča predstavlja knjiga *Interior design for libraries*.³⁵ U njoj su date upute za planiranje nove ili renoviranje postojeće zgrade u svim etapama, uključujući novu tehnologiju, dizajn za različite starosne skupine korisnika i odjele u knjižnici, opis pristupa za sve vrste građe i usluga.

U slovenskom priručniku³⁶ okupila se nekolicina autora, s dva zasebna djela. U prvom, *Načrtovanje gradnje in opreme knjižnic*, slovenski su stručnjaci dali upute za planiranje prostora i opreme, kako narodne, tako i školske knjižnice. U drugom dijelu donosi se prijevod knjige W. S. Sannwalda *Checklist of library building design considerations*,³⁷ koji je sudjelovao pri mnogim planiranjima kao savjetnik. Napisana u formi upitnika za sve faze planiranja, praktično i zorno pojašnjava najbitnije točke ovoga postupka.

Valja spomenuti i IFLA-in zbornik radova *National library buildings : proceedings of the Colloquium held in Rome, 3-6 September 1973*.³⁸ koji je A. Thompson urednik. Premda je sadržajno vezan uz nacionalne knjižnice, pojedini se sadržaji mogu primijeniti i na knjižnice općenito, kao npr., članak Faulkner-Browna³⁹ o načelima pri izgradnji i opremanju, koja se nazivaju *deset preporuka Faulkner-Browna* i često se citiraju u djelima autora u svezi s ovom problematikom.

³⁵ Usp. Brown, Carol R. *Interior design for libraries : drawing on function & appeal*. Chicago ; London : American Library Association, 2002.

³⁶ Usp. Novljan, Silva. Nav. dj.

³⁷ Knjiga je na slovenskom, prevedena pod naslovom: *Premišljeno načrtovanje knjižnične zgradbe*. Usp. Novljan, S. Nav. dj.

³⁸ Vidjeti, *National library buildings : proceedings of the Colloquium held in Rome, 3-6 September 1973*. / edited by Anthony Thompson. Pullach ; Muenchen : Verlag Dokumentation, 1975.

³⁹ Usp. Faulkner-Brown, Harry. *Some thoughts on the design of major library buildings*. // *Intelligent library buildings*. Proceedings of the tenth seminar of the IFLA Section on Library buildings and equipment The City library of the Hague (Netherlands), Sunday 24 August 1997 to Friday 29 August 1997. / edited by Marie-Françoise Bisbrouck and Marc Chauveinc. Str. 14-26. [citirano 2010-03-07]. Dostupno na: <http://archive.ifla.org/VII/s20/rep/intlib1.pdf>

U *Elementima arhitektonskog projektiranja* E. Neuferta⁴⁰ obrađena je pod natuknicom *Knjižnica* ova tema sažeto i pragmatično. Knjiga je, kako se navodi u podnaslovu “priručnik za graditeljske stručnjake...”, a možemo dodati i za knjižničare koji se upuštaju u poduhvat izgradnje.

Osobito se korisnom pokazala literatura uže specijaliziranog područja, koja obrađuje zgrade narodnih knjižnica. Arhitekt specijaliziran za knjižnice, G. B. McCabe, autor je priručnika *Planning for a new generation of public library buildings*,⁴¹ kojemu je namjera da knjižničarima narodnih knjižnica pruži uvid u aktivnost planiranja nove zgrade, i to s menadžerske perspektive, a teme se kreću od osnova planiranja do napredne tehnologije. Naglašena je (ali ne i obrađena) važnost planiranja i uređenja eksterijera koji knjižnicu čini privlačnom i ugodnom, na što se, ističe autor, često ne obraća dovoljna pozornost.

Istu kategoriju knjižnica obrađuje priručnik *Libraries designed for users*,⁴² koji u svom pristupu naglašava iskustva korisnika, a sve s ciljem da komunikacija između arhitekata i knjižničara bude obostrano uspješna. Polazi se od pretpostavke da je nova tehnologija iznjedrila nove usluge, koje mijenjaju prostornu koncepciju, ali naglašavaju i potrebu za sagledavanjem promjena u budućnosti, za koje se treba pripremati. Sadržaj se kreće od prikaza trendova u izgradnji knjižnica u dvadesetom stoljeću, osnova planiranja, do planiranja specifičnih funkcionalnih zona.

Vrijednost je zadnjih dviju publikacija i u njihovoj relativno novoj godini izdanja (2000. i 2002.).

Pri krovnoj knjižničnoj organizaciji IFLA-i djeluje sekcija *Library buildings and equipment*⁴³ koja seminarima (*Seminar of IFLA's Library buildings*

⁴⁰ Usp. Neufert, Ernst. *Knjižnica. // Elementi arhitektonskog projektiranja : osnove, norme i propisi o projektiranju, građenju, oblikovanju, prostornim potrebama i prostornim odnosima; mjere za zgrade, prostorije, uređaje i pribore s čovjekom kao mjerilom i ciljem : priručnik za graditeljske stručnjake, investitore, predavače i slušače na fakultetima i ostalim stručnim školama : s preko 6400 slika i tablica / Ernst Neufert ; nastavili Peter Neufert, Ludwig Neff. 36. prošireno i prerađeno izd. s preko 6400 slika i tablica. Zagreb : Golden marketing, 2002. Str. 331-336*

⁴¹ Usp. McCabe, Gerard B. *Planning for a new generation of public library buildings. 1st publ. Westport, Conn. ; London : Greenwood Press, 2000.*

⁴² Usp. Lushington, Nolan. *Libraries designed for users : a 21st century guide. New York : Neal-Schuman Publishers, cop. 2002.*

⁴³ Usp. *Library buildings and equipment section* [citirano: 2010-07-15]. Dostupno na: <http://www.ifla.org/en/library-buildings-and-equipment>

and equipment section) i publikacijama poučava i promiče korisne ideje o gradnji, opremanju i dizajnu svih vrsta knjižnica, kao i neophodnoj suradnji arhitekata i knjižničara.

U IFLA-inom priručniku o narodnim knjižnicama obrađene su knjižnične zgrade,⁴⁴ a isti tekst se ponavlja u zadnjim *IFLA-inim smjernicama za narodne knjižnice*,⁴⁵ s dodanim odlomkom o zelenim (ekološki prihvatljivim) knjižnicama. U pojedinim IFLA-inim priručnicima govori se i o prostornom uređenju određenih odjela, primjerice dječjih.⁴⁶

Zanimljiv je podatak da jedno od najstarijih sačuvanih uputstava za građenje knjižnica pripada znamenitom antičkom arhitektu i inženjeru Marku Vitruviju Polionu⁴⁷ iz 1. st. p. K. Objavio je knjigu *De architectura libri decem* - prvo poznato djelo u kojem se o knjižnicama govori s arhitektonskog gledišta,⁴⁸ i u kojem je, sukladno svome dobu u kojem knjižnice postaju osobnim statusnim simbolom, kućnim knjižnicama posvetio dostojno mjesto. Temom izgradnje prostora za kućnu knjižnicu bavi se u šestoj knjizi, u dva poglavlja: *O položaju prostorija* (4.) i *O posebnim kućnim prostorijama* (5.). Knjižnicu spominje kao jednu od prostorija kućanstva (zajedno s blagovaonicom, kupatilom, spavaonicom) koja treba biti smještena prema istoku zbog

⁴⁴ Usp. Pristup službama i uslugama ; Knjižnične zgrade. // Narodna knjižnica : IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za razvoj službi i usluga / priredila radna skupina Sekcije za narodne knjižnice na čelu s Philipom Gillom. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2003. Str. 36-41.

⁴⁵ Usp. Knjižnične zgrade. // IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice / uredile Christie Koontz i Barbara Gubbin. 2. hrvatsko izd. (prema 2. izmijenjenom izd. izvornika). Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011. Str. 58-62. Zelene (ekološki prihvatljive) knjižnice. // Isto. Str. 89-90.

⁴⁶ Vidjeti, Smjernice za knjižnične usluge za djecu : knjižnične usluge za djecu – važnije no ikada za djecu i njihove obitelji diljem svijeta / priredila IFLA, Sekcija knjižnica za djecu i mladež. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004.

Smjernice za knjižnične usluge za bebe i djecu rane dobi. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2008.

Smjernice za knjižnične usluge za mladež : prerađeno izd. Smjernica koje je 1996. objavio Stalni odbor Sekcije knjižnica za djecu i mladež / priređivači Pat Muller i Ivan Chew. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009.

⁴⁷ Usp. Vitruvius Pollio, Marcus. Deset knjiga o arhitekturi = *De architectura libri decem* : Zagreb : Golden Marketing ; Institut građevinarstva Hrvatske, 1999.

⁴⁸ Usp. Isto.

U carskom razdoblju Rimljana, knjižnice ulaze sve više u socijalni i privatni život građana, postaju statusnim simbolom, pa je znameniti Seneka u 1. st. zapisao: "Knjižnica se danas smatra neophodnim ukrasom kuće, zajedno s toplom i hladnom kupelji". Pelc, M. Nav. dj. Str. 49.

jutarnjeg svjetla i s njim povezanih boljih mikroklimatskih uvjeta – smještaj prema jugu i zapadu zbog vlažnih vjetrova pogoduje razvoju vlage i crvima.⁴⁹ Tu nalazimo začetak načela kojeg Harry Faulkner-Brown naziva *postojanost u okruženju*.⁵⁰ Spominje se i potreba razdvajanja prostorija za obitelj od onih za goste (vestibuli, atriji, peristili, knjižnice, pinakoteke, bazilike), koje treba sadržavati kuća “odličnog staleža”. U njihovim se kućama održavaju vijećanja, privatna suđenja, donose odluke, pa takve prostorije treba urediti “slične veličajnosti kao javne zgrade”.⁵¹ Time je istaknut statusni značaj knjižnice i sukladno s tim *načelo reprezentativnosti*, koje je osobito procvjetalo u vrijeme baroka.

2.2.3. Osvrt na referentnu literaturu

Opća (domaća i strana) literatura

Uvidom u referentnu građu (enciklopedije, leksikoni) općeg tipa, kako domaću, tako i nekolicinu dostupne strane, može se zaključiti da je područje arhitekture i dizajna knjižničnih zgrada skromno obrađeno – uglavnom s povijesnog gledišta pod natuknicom *knjižnica*. Primjerice, u *Enciklopediji leksikografskog zavoda*⁵² uz pregled povijesti arhitekture obrađeno je i poglavlje *Raspored prostorija*, a kasnije tiskana *Opća enciklopedija Jugoslavenskog leksikografskog zavoda*⁵³ daje kroz povijesni prikaz podatke o arhitekturi knjižnica, što nastavlja i *Hrvatska enciklopedija*.⁵⁴

*Meyers grosses taschen Lexikon*⁵⁵ nakon definicije i podjele knjižnica nabraja prostorije u zgradi knjižnice, nakon čega slijedi povijesni prikaz, koji nalazimo i u *The world book encyclopedia*,⁵⁶ u *The new encyclopedia*

⁴⁹ Usp. Vitruvius Pollio, Marcus. Nav. dj. Str. 129.

⁵⁰ Usp. Faulkner-Brown, Harry. Nav. dj.

⁵¹ Isto, str. 130.

⁵² Usp. Biblioteka. // Enciklopedija Leksikografskog zavoda / [redaktori Marko Kostrenčić... [et al.]. Zagreb : Leksikografski zavod FNRJ, 1955.-1964. Sv. 1. 1955. Str. 476-481.

⁵³ Usp. Knjižnica ili biblioteka. // Opća enciklopedija Jugoslavenskog leksikografskog zavoda / direktor Miroslav Krleža. Zagreb : [Jugoslavenski leksikografski zavod], 1977-1988. Sv. 4. 1978. Str. 429-431.

⁵⁴ Usp. Knjižnica (biblioteka). // Hrvatska enciklopedija. Zagreb : Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 1999-. Sv. 6. 2004. Str. 12-15.

⁵⁵ Usp. Bibliothek. // Meyers grosses Taschenlexikon : in 24 Banden / herausgegeben und bearbeitet von Meyers Lexikonredaktion. Mannheim (etc.) : B.I.-Taschenbuchverlag, 1998. Band 3. 1998. Str. 14-17.

⁵⁶ Usp. Library. // The world book encyclopedia / [William H. Nault, general chairman]. Chicago : World Book, Inc., 1994. Vol. 12. 1994. Str. 234-264.

Britannica Macropedia,⁵⁷ dok *Micropedia*⁵⁸ sadrži zasebno kratko poglavlje *Library architecture*, također s povijesnog gledišta.

Stručna domaća literatura

U referentnoj stručnoj građi, problematika arhitekture obrađena je u zasebnoj natuknici (domaća: *bibliotečka zgrada*; strana: *library buildings*) i tretirana je raznoliko; u domaćoj građi skromnijeg obima u odnosu na stranu.

U *Enciklopedijskom leksikonu bibliotekarstva*⁵⁹ navodi se da zgrada treba svojim smještajem, rasporedom i sl. služiti racionalnom korištenju fonda, da treba "privlačno" izgledati i nalaziti se u "mirnom i najpogodnijem" dijelu mjesta. Ističe se važnost suradnje knjižničara i arhitekata. U *Bibliotekarskom leksikonu*⁶⁰ spominje se načelo fleksibilnosti kao osnovna značajka prostora zbog malog broja fiksnih pregradnih zidova, te se ističe da pri projektiranju posebnu pozornost treba obratiti osvjetljenju prostora, temperaturi i vlažnosti zraka. U *Maloj jugoslavenskoj enciklopediji bibliotekarstva*⁶¹ tema arhitekture nije obrađena.

Stručna strana literatura

U *International encyclopedia of information and library science*⁶² naglasak je stavljen na suradnju knjižničara i arhitekata, važnost prostornog položaja, planiranje dizajna i multimedijalne potrebe, a u *Encyclopedia of library history*⁶³ tema je opširno razrađena s povijesnog gledišta, što je za očekivati u

⁵⁷ Usp. Library. // The new encyclopaedia Britannica / chairman of the board Jacob E. Saffra. 15th ed., 2003 issue. Chicago [etc.] : Encyclopaedia Britannica, 2003.-2004. Macropedia. Vol. 22. 2003. Str. 947-963.

⁵⁸ Usp. Library. // The new encyclopaedia Britannica / chairman of the board Jacob E. Saffra. 15th ed., 2003 issue. Chicago [etc.] : Encyclopaedia Britannica, 2003.-2004. Micropedia. Vol. 7. 2003. Str. 333-334.

⁵⁹ Usp. Bibliotečka zgrada. // Enciklopedijski leksikon bibliotekarstva / sastavio: Kosta Grubačić. Sarajevo : Zavod za izdavanje udžbenika, 1964. Str. 35.

⁶⁰ Usp. Bibliotečka zgrada. // Bibliotekarski leksikon / Vladimir Jokanović ... [et al.]. Beograd : Nolit, 1984. Str. 34.

⁶¹ Usp. Jokanović, Vladimir; Emil Popović; Miloš Stojanović. Mala jugoslovenska enciklopedija bibliotekarstva. Beograd : Nova knjiga, 1988.

⁶² Usp. Harrison, K. C. Library buildings. // International encyclopedia of information and library science. / edited by John Feather and Paul Sturges. 2nd ed. London ; New York : Routledge, 2003. Str. 260-261.

⁶³ Usp. Library buildings. // Encyclopedia of library history / edited by Wayne A. Wiegand and Donald G. Davis. New York ; London : Gerland Publishing, Inc., 1994. Str. 348-356.

djelu povijesnog značaja. *ALA world encyclopedia of library and information services*⁶⁴ uz povijest donosi i pregled potrebnih radnji pri planiranju izgradnje. *Encyclopedia of library and information science*⁶⁵ u natuknici *Library architecture and Interior design* opsežno je obradila ovu tematiku: bavi se poviješću arhitekture knjižnica od 1900.-1945., suvremenim trendovima u arhitekturi, interijerima i trendovima u 21. stoljeću. Najnovija, *Encyclopedia of library and information sciences*⁶⁶ u natuknici *Library architecture : history* donosi opširno poglavlje o knjižničnoj arhitekturi, ali s povijesnog gledišta, pri čemu se osvrće i na najsuvremenije dosege u 21. stoljeću. U djelu *Encyclopedia of communication and information*⁶⁷ u natuknicama o knjižnicama nema osvrta na arhitekturu.

3. Zaključak

Pojavom i brzim razvojem informacijske tehnologije koja je iznjedrila do tada neslućene mogućnosti rada, učenja i zabave uz pomoć novih pomagala i medija, počela su se javljati razmišljanja o budućnosti knjižnica, a osobito su se isticali oni koji su skeptično gledali na njihov opstanak i koji su predviđali mogućnost njihova nestanka. Dogodila se, međutim, upravo suprotna pojava, kao jasna objava neodrživosti takvih predviđanja – porast broja novoizgrađenih knjižnica kako u Europi, tako i šire.

Što se tiče gradnje knjižnica, u Hrvatskoj je tijekom dužeg razdoblja vladalo gotovo paradoksalno stanje - uz dugu tradiciju narodnih knjižnica nije postojala usporedo i graditeljska tradicija, kao što bi se očekivalo. Knjižnice su se otvarale u preuređenim, nenamjenskim prostorima, a osobito je ta pojava kulminirala zadnjih godina dvadesetog stoljeća. No to nije samo hrvatski

⁶⁴ Usp. Library buildings. // *ALA world encyclopedia of library and information services* / [Robert Wedgeworth, editor]. Chicago : American Library Association, 1980. Str. 467-471.

⁶⁵ Usp. Cohen, Elaine; Aaron Cohen. *Library architecture and interior design*. // *Encyclopedia of library and information science* / editors Allen Kent and Harold Lancour, [Jay E. Daily]. 2nd ed. New York : Marcel Dekker, cop. 2003.- . Vol. 2. 2003. Str. 1578-1584.

⁶⁶ Usp. Ploug Dahlkild, Nan Christian. *Library architecture : history*. // *Encyclopedia of library and information sciences*. / Marcia J. Bates, editor-in-chief. 3rd ed. Boca Raton, FL : CRC Press, Taylor & Francis Group, cop. 2010. Str. 3313-3325.

⁶⁷ Usp. Harris, Michael H. *Libraries, functions and types of* // *Encyclopedia of communication and information*. / edited by Jorge Reina Schement. New York [etc.] : Macmillan Reference USA : Gale Group, 2002. Vol. 2. Str. 531-538; Krummel, D. W. *Libraries, history of*. // *Encyclopedia of communication and information* / edited by Jorge Reina Schement. New York [etc.] : Macmillan Reference USA : Gale Group, 2002. Vol. 2. Str. 539-541.

specifikum; takav način gradnje primjenjuje se i u drugim zemljama, što se jasno moglo vidjeti i na izložbi *Vizija knjižnice - arhitektura i koncepti novih knjižnica iz Njemačke, Europe i cijelog svijeta*.⁶⁸

Problematika knjižničnih zgrada može se pratiti kroz dvije vrste literature: o povijesti knjižnica i povijesti knjižničnih zgrada, te u literaturi o planiranju, izgradnji i opremanju knjižnica. U prvom je slučaju zastupljenost teme o zgradama skromna, osobito u literaturi o povijesti knjižnica. Sustavno se poviješću knjižnične zgrade prvi pozabavio Pevsner, doduše u građi šireg obima koja povijesno tretira razne vrsta zgrada. Tema planiranja i izgradnje obrađena je u mnogim knjigama, osobito engleskog govornog područja. Njihov broj, što objavljenih, što prevedenih na hrvatski, naročito je porastao zadnjih deset godina; stanje se može zorno pratiti pretraživanjem elektroničkih kataloga knjižnica. Domaća literatura o povijesti knjižnica postoji, kao i o povijesti knjižničnih zgrada - doduše kao opsežna enciklopedijska natuknica.⁶⁹ No s temom planiranja, izgradnje i opremanja u znatno smo nepovoljnijem položaju od strane literature; domaća je vrlo skromna i obuhvaća djela starijeg datuma, koja nisu obuhvatila utjecaj informacijske tehnologije niti nove trendove u implementaciji istih.

Uočava se da su u engleskim, njemačkim i slovenskim knjižničarskim krugovima svojevremeno patili od istog nedostatka, što su istaknuli pojedini autori, a za pretpostaviti je da je taj problem raširena pojava.

Stranom priručniku koji se smatrao najkompetentnijim za planiranje i izgradnju⁷⁰ zadnje je prošireno i dopunjeno izdanje objavljeno 1989., pa je s područja novije informacijske tehnologije zakinut, premda su ostale, odlične upute, u načelu primjenjive i danas.

Iako je u Hrvatskoj zadnja dva desetljeća obnovljeno više knjižnica, nedostaje domaće stručne literature na temu izgradnje, adaptacije i opremanja knjižnica pod utjecajem informacijske tehnologije (osobito po pitanju planiranja i izvedbe računalne mreže).

Za pretpostaviti je da se kod nas koristi strana dostupna građa, uz obvezne zakonske smjernice, ali bi postojanje priručnika primjerenog domaćim uvjetima uvelike olakšalo zahtjevan postupak planiranja i izgradnje.

⁶⁸ Izložba je održana u Zadru 2008. godine tijekom 16. BOBCATSSS konferencije.

⁶⁹ Usp. Neidhardt, Velimir. Knjižnica. Nav. dj. Str. 71-95.

⁷⁰ Thompson, Godfrey. Nav. dj.

LITERATURA

- Bibliotečka zgrada. // Bibliotekarski leksikon / Vladimir Jokanović ... [et al.]. Beograd : Nolit, 1984.
- Bibliotečka zgrada. // Enciklopedijski leksikon bibliotekarstva / sastavio: Kosta Grubačić. Sarajevo : Zavod za izdavanje udžbenika, 1964.
- Biblioteka. // Enciklopedija Leksikografskog zavoda / [redaktori Marko Kostrenčić ... [et al.]. Zagreb : Leksikografski zavod FNRJ, 1955.-1964. Sv. 1. 1955.
- Bibliothek. // Meyers grosses Taschenlexikon : in 24 Banden / herausgegeben und bearbeitet von Meyers Lexikonredaktion. Mannheim (etc.) : B.I.-Taschenbuchverlag, 1998. Band 3. 1998.
- Book summary of planning and design of library buildings (Library of planning & design) [citirano: 2010-07-28]. Dostupno na: <http://www.flipkart.com/planning-design-library-buildings-godfrey-book-0408500247#>
- Borgman, Christine L. Od Gutenbergova izuma do globalnoga informacijskog povezivanja : pristup informaciji u umreženom svijetu. Lokve : Naklada Benja ; Zadar : Gradska knjižnica Zadar, 2002.
- Brown, Carol R. Interior design for libraries : drawing on function & appeal. Chicago ; London : American Library Association, 2002.
- Casson, Lionel. Biblioteke starog sveta. Beograd : Clio, 2004.
- Ceranić, Ana. Uputstvo o unutrašnjem uređenju biblioteka. Beograd : Narodna biblioteka Srbije, 1981.
- Cohen, Elaine; Aaron Cohen. Library architecture and Interior design. // Encyclopedia of library and information science / editors Allen Kent and Harold Lancour, [Jay E. Daily]. 2nd ed. New York : Marcel Dekker, cop. 2003.- . Vol. 2. 2003.
- Dahl, Svend S. Povijest knjige : od antike do danas. S francuskog 3. popravljeno i povećano izd. prevela i pogovor napisala Branka Hergešić. Zagreb : Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1979.
- Faulkner-Brown, Harry. Some thoughts on the design of major library buildings. // Intelligent library buildings. Proceedings of the tenth seminar of the IFLA Section on Library Buildings and Equipment The City Library of The Hague (Netherlands), Sunday 24 August 1997 to Friday 29 August 1997. / edited by Marie-Françoise Bisbrouck and Marc Chauveinc. Str. 14-26. [citirano: 2010-03-07]. Dostupno na: <http://archive.ifla.org/VII/s20/rep/intlib1.pdf>

Grošinić, Anica. Izgradnja i opremanje narodnih knjižnica – hrvatska iskustva. // Narodne knjižnice u novoj Europi 5 : utjecaj globalizacije i informatizacije na narodne knjižnice u tranzicijskim zemljama : zbornik radova = Öffentliche Bibliotheken in einem neuen Europa 5 : der Einfluss der Globalisierung und der Informationstechnik auf die Öffentlichen Bibliotheken in den Transformationslaendem : Konferenzbeiträge = Les bibliothèques publiques dans la nouvelle Europe 5 : l'influence de la globalisation et de l'informatisation sur les bibliothèques publiques dans les pays en transition : recueil des communications / [5. međunarodna konferencija o narodnim knjižnicama u novoj Europi : utjecaj globalizacije i informatizacije na narodne knjižnice u tranzicijskim zemljama, Zagreb, 17. do 18. listopada 2002. ; organizatori Ministarstvo kulture Republike Hrvatske ... [et al.] / urednica Tatjana Nebesny. Zagreb ; Knjižnice grada Zagreba, Gradska knjižnica, 2003.

Harris, Michael H. Libraries, functions and types of. // Encyclopedia of communication and information / edited by Jorge Reina Schement. New York [etc.] : Macmillan Reference USA : Gale Group, 2002. Vol. 2.

Harrison, K. C. Library buildings. // International encyclopedia of information and library science / edited by John Feather and Paul Sturges. 2nd ed. London ; New York : Routledge, 2003.

Hessel, Alfred. Povijest knjižnica : pregled od njihovih početaka do današnjih dana. Zagreb : Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1977.

IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice / uredile Christie Koontz i Barbara Gubbin. 2. hrvatsko izd. (prema 2. izmijenjenom izd. izvornika). Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011.

Jokanović, Vladimir; Emil Popović; Miloš Stojanović. Mala jugoslovenska enciklopedija bibliotekarstva. Beograd : Nova knjiga, 1988.

Jones, David J. Getting it right : strategies for successful public library building projects : [Paper presented at the Places and Spaces Conference, Adelaide, 30 March-1 April 2006] [citirano: 2010-07-28]. Dostupno na: http://www.sl.nsw.gov.au/services/public_libraries/docs/right.pdf

Juričić, Vedrana; Sanja Vukasović-Rogač. Prostor, smještaj građe i oprema. // Glazbene zbirke u narodnim knjižnicama. Rijeka : Naklada Benja, 1998.

Knjižnica (biblioteka). // Hrvatska enciklopedija. Zagreb : Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 1999- . Sv. 6. 2004.

Knjižnica ili biblioteka. // Opća enciklopedija Jugoslavenskog leksikografskog zavoda / direktor Miroslav Krleža. Zagreb : [Jugoslavenski leksikografski zavod], 1977-1988. Sv. 4. 1978.

Konya, Allan. Libraries : a briefing and design guide. London : Architectural Press, 1986.

Korže-Strajnar, Ančka; Darja Mrevlje-Polak; Igor Skulj. Prostorsko oblikovanje splošno izobraževalnih knjižnic. Ljubljana : NUK, 1984.

Krummel, D. W. Libraries, history of. // Encyclopedia of communication and information / edited by Jorge Reina Schement. New York [etc.] : Macmillan Reference USA : Gale Group, 2002. Vol. 2.

Library. // The new encyclopaedia Britannica / chairman of the board Jacob E. Safra. 15th ed., 2003 issue. Chicago [etc.] : Encyclopaedia Britannica, 2003.-2004. Macropaedia. Vol. 22. 2003.

Library. // The new encyclopaedia Britannica / chairman of the board Jacob E. Safra. 15th ed., 2003 issue. Chicago [etc.] : Encyclopaedia Britannica, 2003.-2004. Micropaedia. Vol. 7. 2003.

Library. // The world book encyclopedia / [William H. Nault, general chairman]. Chicago : World Book, Inc., 1994. Vol. 12. 1994.

Library buildings. // ALA world encyclopedia of library and information services / [Robert Wedgeworth, editor]. Chicago : American Library Association, 1980.

Library buildings. // Encyclopedia of library history / edited by Wayne A. Wiegand and Donald G. Davis. New York ; London : Gerland Publishing, Inc., 1994.

Library Buildings and Equipment Section [citirano: 2010-07-15]. Dostupno na: <http://www.ifla.org/en/library-buildings-and-equipment>

Lushington, Nolan. Libraries designed for users : a 21st century guide. New York : Neal-Schuman Publishers, cop. 2002.

McCabe, Gerard B. Building a new library or renovating an old : some things to consider : abstract. // ERIC (1980) [citirano: 2010-07-28]. Dostupno na: http://www.eric.ed.gov/ERICWebPortal/search/detailmini.jsp?_nfpb=true&_ERICExtSearch_SearchValue_0=ED224486&ERICExtSearch_SearchType_0=no&accno=ED224486

McCabe, Gerard B. Planning for a new generation of public library buildings. 1st publ. Westport, Conn. ; London : Greenwood Press, 2000.

Ministarstvo kulture : Standardi za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj [citirano: 2009-12-15]. Dostupno na: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/270810.html>

Narodne knjižnice za sadašnjost i budućnost : koncepti, arhitektura, tehnologija : zbornik radova / 5. savjetovanje za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj, Lovran, 3. - 6. listopada 2007. ; urednica Ljiljana Črnjar. Rijeka : Gradska knjižnica, 2009.

Neidhardt, Velimir. // Hrvatska enciklopedija. Zagreb : Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 1999.- . Sv. 7, 2005.

Neidhardt, Velimir. Knjižnica. // Tehnička enciklopedija / glavni redaktor Rikard Podhorsky. Zagreb : Jugoslavenski leksikografski zavod, 1963.-1992. Sv. 9, 1984.

Neufert, Ernst. Knjižnica. // Elementi arhitektonskog projektiranja : osnove, norme i propisi o projektiranju, građenju, oblikovanju, prostornim potrebama i prostornim odnosima; mjere za zgrade, prostorije, uređaje i pribore s čovjekom kao mjerilom i ciljem : priručnik za graditeljske stručnjake, investitore, predavače i slušače na fakultetima i ostalim stručnim školama : s preko 6400 slika i tablica / Ernst Neufert ; nastavili Peter Neufert, Ludwig Neff. 36. prošireno i prerađeno izd. s preko 6400 slika i tablica. Zagreb : Golden marketing, 2002.

Novljan, Silva; Robert Protokar; Rajko Slokar. Premišljeno načrtovanje knjižnične zgrade / William W. Sannwald. Ljubljana : Narodna in univerzitetna knjižnica, 2001.

Palmes, James, C. Foreword. // Library buildings of Britain and Europe : an international study, with examples mainly from Britain and some from Europe and overseas / Anthony Thompson. London : [s. n.], 1965.

Pelc, Milan. Pismo - knjiga - slika : uvod u povijest informacijske kulture. Zagreb : Golden Marketing, 2002.

Perlić, Zlata; Marko Orešković. Biblioteke i njihovo uređenje. Zagreb : Školska knjiga, 1952.

Pevsner, Nikolaus. Foreword. // A history of building types / Nikolaus Pevsner. London : Thames and Hudson, 1976.

Ploug Dahlkild, Nan Christian. Library architecture : history. // Encyclopedia of library and information sciences / Marcia J. Bates, editor-in-chief. 3rd ed. Boca Raton, FL : CRC Press, Taylor & Francis Group, cop. 2010.

Poole, Frazer G. Contributory functions of national libraries, and the impact of such functions on building design. // National library buildings : proceedings of the Colloquium held in Rome, 3-6 September 1973 / edited by Anthony Thompson. Pullach/München : Verlag Dokumentation, 1975.

Pristup službama i uslugama // Narodna knjižnica : IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za razvoj službi i usluga / priredila radna skupina Sekcije za narodne knjižnice na čelu s Philipom Gillom. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2003.

Programska osnova za novu zgradu Gradske knjižnice Rijeka na Klobučarićevu trgu : projektni zadatak za idejno rješenje / pripremili Andreja Silić ... [et al.]. Rijeka : Gradska knjižnica Rijeka, 2007.

Schneider-Esslinger, B. Vorwort. // Bibliotheksbau : Kompendium zum Planungs- und Bauprozess / Redaktion Iris Dannenbauer; Ute Kissling. Berlin : Deutsches Bibliotheksinstitut, 1994.

Skupni katalog hrvatskih knjižnica [citirano: 2009-12-03g. Dostupno na: <http://opak.crolib.hr/bnew/search.html>

Smjernice za knjižnične usluge za bebe i djecu rane dobi. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2008.

Smjernice za knjižnične usluge za djecu : knjižnične usluge za djecu – važnije no ikada za djecu i njihove obitelji diljem svijeta / priredila IFLA, Sekcija knjižnica za djecu i mladež. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004.

Smjernice za knjižnične usluge za mladež : prerađeno izd. Smjernica koje je 1996. objavio Stalni odbor Sekcije knjižnica za djecu i mladež / priređivači Pat Muller i Ivan Chew. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009.

Stipčević, Aleksandar. Povijest knjige. Zagreb : Nakladni zavod Matice hrvatske, 1985.

Tadić, Katica. Zgrada, prostorije i oprema za knjižnice // Rad u knjižnici / Katica Tadić. Opatija : Naklada Benja, 1994.

Thompson, Anthony. Library buildings of Britain and Europe : an international study, with examples mainly from Britain and some from Europe and overseas. London : [s. n.], 1965.

Thompson, Godfrey. Preface to the first edition. // Planning and design of library buildings / Godfrey Thompson. 2nd ed. London : The Architectural Press, 1977.

Ususret novoj zgradi [citirano: 2008-01-31]. Dostupno na: <http://www.gkri.hr/Home.aspx?PageID=102>

Vitruvius Pollio, Marcus. Deset knjiga o arhitekturi = De architectura libri decem : Zagreb : Golden Marketing ; Institut građevinarstva Hrvatske, 1999.

Vizija knjižnice : arhitektura i koncepti novih knjižnica iz Njemačke, Europe i cijelog svijeta : katalog izložbe : 28. siječnja 2008. - 09. veljače 2008. Arsenal, Zadar, Croatia = Vision Bibliothek : Bibliotheksarchitektur und Bibliothekskonzepte aus Deutschland, Europa und aller Welt : Ausstellungskatalog = Vision library : architecture and concepts for libraries in Germany, Europe and all over the world : exhibition catalogue. Zadar : Gradska knjižnica Zadar, 2008.